

Kulturmiljöenheten
Antikvarie Anders Gottberg
Direktnr. 023-81 840
Fax nr. 023-81 228
anders.gottberg@w.lst.se

Ret + mb

Ludvika Hembygdsförening
Nils Nils gata 7
771 53 LUDVIKA

	Riksentikvarieämbetet
Ink.	2007-09-07
Dnr:	.....

*(1002 jordbruks /
A 019 Bergsmansgård)*

Byggnadsminnesförklaring av Bergsmansgården på Ludvika Gammalgård, fastigheten Ludvika 5:71, Ludvika socken och kommun. (3 bilagor.)

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) att förklara Bergsmansgården på Ludvika Gammalgård, Ludvika socken och kommun, för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt samma lag och kapitel 2 § följande skyddsföreskrifter:

Skyddsföreskrifterna omfattar de byggnader som markerats med nummer 1 – 5, 7 – 9 samt 19 på situationsplanen. Skyddsområdet omfattar det avgränsade området på situationsplanen.

1. Byggnaderna markerade med nummer 1 – 5, 7 – 9 och 19 får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sitt yttre.
2. I byggnaderna med nummer 1 – 4, 8 och 19 får inte göras ingrepp i stomme, i rumsindelning eller i äldre fast inredning såsom dörrar, foder, socklar, golv, tak, kaminer och äldre ytskikt med dekorativa vägg- och takmålningar.
3. I byggnaderna med nummer 5, 7 och 9, stall, ladugårdslänga respektive trösklada/museilada, får inte göras ingrepp i stomme eller i ursprunglig rumsindelning.
4. Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med traditionella byggnadsmaterial, färger och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Det område som på bilagda situationsplan avgränsats kring gården ska vårdas och hållas i sådant skick att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas. Inom området ligger byggnad nummer 10, en kaffestuga som tidigare varit bryggstuga på gården. För ändringar av kaffestugans exteriör krävs samråd med Länsstyrelsen.

2007-09-11 beslöt *Komb*
Ludvika H.M. Kth = BM-reg. A.o. /

Samråd ska ske med Länsstyrelsen i frågor som rör vård och underhåll av byggnaderna och området.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § lämna tillstånd till sådana förändringar.

Redogörelse för ärendet

Frågan om byggnadsminne väcktes den 27 januari 1997 av Ludvika Hembygdsförening.

Bergsmansgården ligger i Marnäs i östra delen av nuvarande Ludvika stad. Gården är till övervägande delen från 1700-talet men har rötter i 1500-talet då Marnäs tillhörde Norrbärke socken.

Bergsmansgården har hört till bergshemmanet Jonas Halvars och har ingått i Marnäs hyttelag. Hyttan uppfördes vid Ludvika ström på 1500-talet. Till en bergsmansgård fanns jordbruk och skog och bergsmannen hade också rätt att bryta malm. Från 1600-talet bestod bergsmansgården av två gårdar vilka på 1700-talets mitt hade fler än 50 byggnader sammanlagt. Efter mitten av 1800-talet avvecklades den privilegiebaserade järnproduktionen i Bergslagen och bergsmännens tid var förbi. Gårdarna på Jonas Halvars slogs ihop till en gemensam gård och byggnadsbeståndet glesades ur. År 1922 sålde släkten gården till den nybildade Ludvika Hembygdsförening, som genom att visa gården bidrog till att etablera Bergslagen som en utmärkande del av svensk kulturhistoria.

Bergsmansgården består av tio rödfärgade timmerhus och har åtskild mangård och fägård. Mangården med mangårdsbyggnad i en våning, vedbod och två loftbodar är inte helt kringbyggd. Mangårdsbyggnaden var ursprungligen två stugor, som uppfördes i slutet av 1600-talet tätt intill varandra, gavel mot gavel. Den östra stugan har flera inredningsdetaljer bevarade från 1600- och 1700-talen. I salen finns restaurerade barockmålningar målade direkt på timmerväggarna. Stugorna byggdes i mitten av 1800-talet ihop under ett gemensamt tak. I en del av byggnaderna har under 1900-talet vissa ytskikt, dörrar och fönster samt enstaka detaljer ändrats med moderna material och metoder.

Väster om mangården finns fägården med en gles kringbyggd gruppering av byggnader från 1700-talet bestående av stall, ladugård, stolpbod ("Säsboden") och trösklada. Ladugården rymmer fähus och foderluder samt ytterligare ett rum påbyggt senare. Exteriören är välbevarad medan interiören omändrades till utställningslokal på 1980-talet. Tröskladan, eller "Museiladan", har invändigt ändrats och visar en utställning av bonderedskap, uppbyggd 1944 av Martin Olsson, sedermera riksantikvarie.

Norr om mangårdsbyggnaden går Kronvägen, en obelagd väg som med sin karaktär av äldre landsväg har stor betydelse för upplevelsen av gården. Fritt utanför gården står ett brygghus, som på 1900-talet byggts om till kaffestuga. Längre bort, på grund av eldfaran, finns klensmedjan, som står på det område som numera är Gruvmuseum.

brygghus, som på 1900-talet byggts om till kaffestuga. Längre bort, på grund av eldfaran, finns klensmedjan, som står på det område som numera är Gruvmuseum.

Motivering till Länsstyrelsens beslut

Bergsmansgården visar en välbevarad och funktionell bergsmansmiljö från 1700-talet. Den är representativ som bergsmansgård men idag ovanlig genom att mangårdsbyggnaden aldrig har byggts på med en övervåning. Mangårdsbyggnaden utmärker sig även genom sitt oförändrade yttre och sin utsmyckade interiör. Bergsmansgården på Ludvika Gammelgård ger en värdefull bild av en bergsmans status i dåvarande Västerbergslagen.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten enligt bilaga 1.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsråd Inger Eriksson, beslutande, rättsenhetschef Inger Svanström, länsarkitekt Lars G Ingelström och länsantikvarie Ulf Löfwall, föredragande.

Inger Eriksson

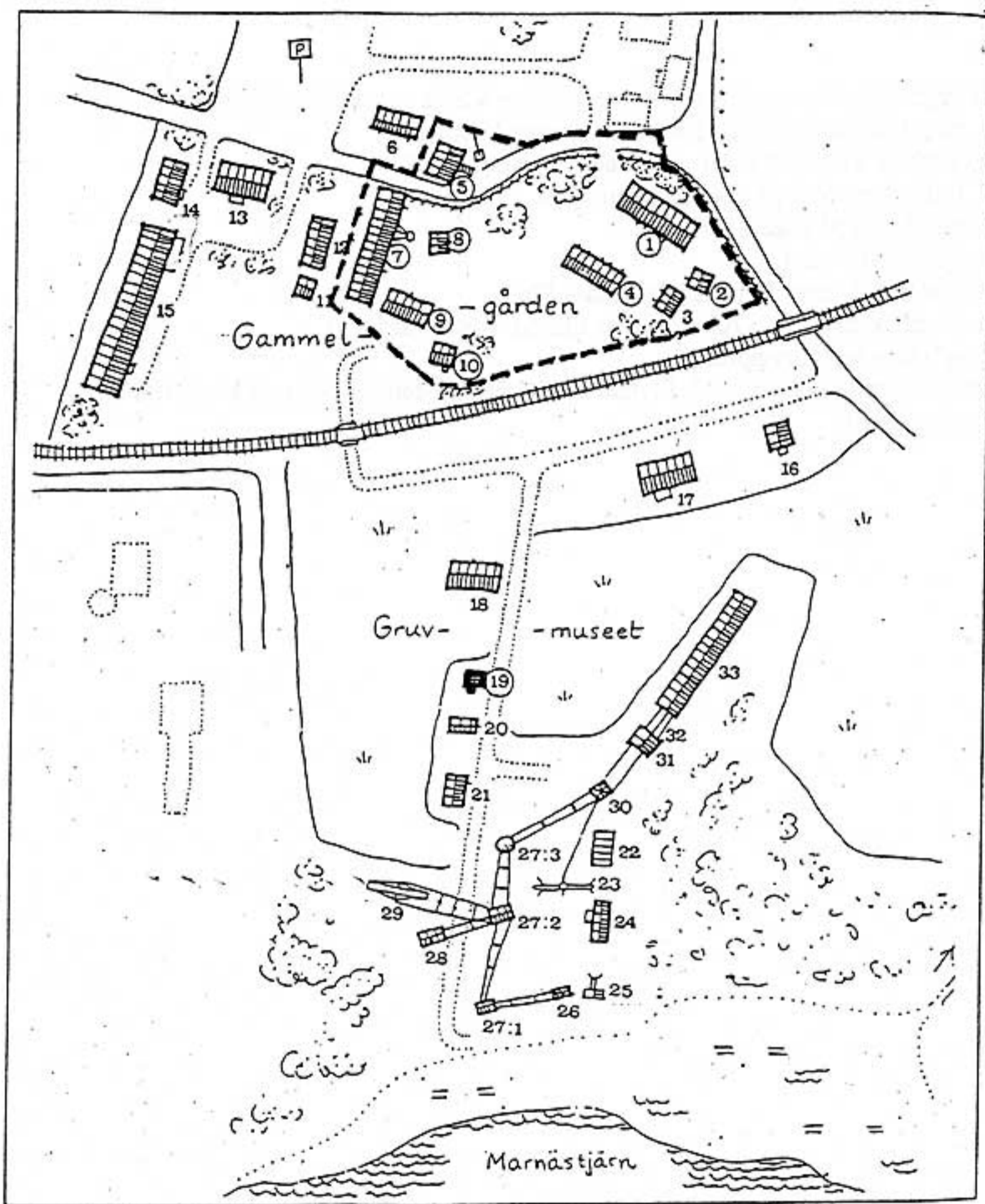

Ulf Löfwall

Bilaga: Hur man överklagar
Situationsplan
Byggnader på situationsplan

Kopia till: Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm ✓
Lantmäteriet i Dalarna, Box 1962, 791 19 Falun
Miljö- och byggnämnden i Ludvika kommun, Dan Anderssons gata 1,
771 82 Ludvika
Kultur- och fritidsnämnden i Ludvika kommun, Dan Anderssons gata 1,
771 82 Ludvika
Dalarnas museum, Box 22, 791 21 Falun
Planenheten, Länsstyrelsen Dalarna

BERGSMANSGÅRDEN PÅ LUDVIKA GAMMELGÅRD
Numrerade byggnader på situationsplan

- 1 Mangårdsbyggnaden, ursprungligen Östra respektive Västra stugan från 1690-talet.
- 2 Vedboden, från 1700-talet, flyttad från annan plats på gården.
- 3 Vals-Pelles loftbod, av okänd ålder, inflyttad till gården 1937.
- 4 "Nasstun", loftbod uppförd på plats troligen 1770.
- 5 Stallet, troligen byggt på plats 1756.
- 7 Ladugården, från 1700-talet.
- 8 "Säsboden", stolpbod, sannolikt byggd på plats 1703.
- 9 "Museiladan", trösklada, från 1700-talet, har tillhört Västra gården.
- 10 "Kaffestugan", före detta brygghus.
- 19 Klensmedjan, troligen uppförd 1757. Flyttades bort från gården 1856 för att återflyttas till ursprunglig plats 1930.

SITUATIONSPLAN BERGSMANSGÅRDEN PÅ LUDVIKA GAMMELGÅRD